

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentulu se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domnii co-
lectori.

Nr. 7.

Brasiovu 1. Aprile 1870.

Anulu III.

Din istori'a reformatiunei in Ungari'a si in Transilvani'a cu respectu la romani.

Cu bun'a vointia a lectoriloru nostrii vomu scóte ací pe scurtu câteva date din istori'a reformatiunei religióse din acelea tempuri, in care suferintiele bisericeii romanesci ajunsesera la culme si in care romanii trecea cu miile la calvinia, éra dupa aceea se sí desnationalisá cu totulu. Prea adesea evenimente istorice la parere diverse, eterogene, stau in cea mai strinsa legatura si óresicumu se nascu unele din altele. Multu tempu s'a creditu, cà reformatiunea lui Luther, Calvinu, Melanchton, Zwingli nu influentiase necidecumu asupra natiunei sí bisericeii romanesci; astadi inse acésta opiniune se ascunde sí dispere dinaintea luminei aprinse de istoria.

Pana sí istoricii moderni de nationalitate magiara inca totu mai sustienu sí apara una tese tendentiósa, alu carei intielesu este, cà de ecs. in Transilvani'a pana pe la anii 1500—1600 aru fi fostu locuitori de nationalitate magiara neasemenatu mai numerosi decàtu de atunci incóce; din contra noi cutezamu a sustiené tesa opusa in diametru, cà adeca de ecs. in Transilvani'a odenióra au fostu unguri neasemenatu mai puçini, decàtu dela 1600 incóce. Inmultitu-s'a elementulu ungurescu si celu nemtiescu in Transilvani'a sí in partile Ungariei locuite de romani inca sí pana la reformatiune succesive prin ajutoriulu catholicismului apusenu, cu modulu sí pe calile, pe care s'a inmultitu elementulu grecescu in principatele romanesci, adeca mai virtosu cu ajutoriulu clerului superioru si alu monastiriloru; in urm'a reformatiunei inse acea inmultire a luat dimensiuni colossali si a facutu progresse, care merita tóta luarea-amente a istoriciloru.

Poporulu magiaru luat in totalitatea sa sí in starea sa primitiva, neci-unadata nu ajunsesera a fi aparatoriu fanaticu alu catholicismului apusenu, precumu neci alu celui resaritenu; din contra se scie bine, cà catholicismulu fu introdusu la magiari numai cu puterea armeloru sí asia inca cu fórte mare greutate sí cu multa versare de sange, pentruca ei ruiná bisericelate si macelá pe preotii cristiani. Regii loru castigati prin casatorii cu domnisióre germane séu italiene pentru cristianismu, ilu apará pre càtu potea, in form'a in care fusese acelasi inbracatu si prezentatu celorlalte popóra de catra italieni, caroru, cá si greciloru, le placea fórte multu artele, cerimoniile, pompele, pa-

radele dupa unu gustu, ce nu corespundea necidecumu naturei asiaticae mai de nordu a magiariloru, éra preste acésta ele si costá multi bani, pe care acestu poporu nu'i prea avea, din cauza cà lui ii lipsea comerciulu si industri'a, precumu ii lipsescu pana in dio'a de astadi. Éca deci in scurtu causele cele mai naturali, pentru care propagand'a reformatiororu din secolulu alu 16-lea se potù latí si prinse rade-cine atátu de rapede la poporulu magiaru. Ritulu protestantiloru consideratu mai alesu asia, precumu ilu simplificasera calvinianii, pre langa acésta cassarea mai multoru dogme, a caroru sustienere inca constase mai inainte bani multi, au avutu de urmare inpuçinarea fórte simtita a speseloru eclesiastice.

In an. 1540, adeca la duóedeci de ani dupa urdirea reformatiunei, caletoriundu prin Ungari'a si Transilvani'a unu ambasadoriu alu imperatului Germaniei, anume Cornelius Scepper, acesta in raportulu seu oficiale spune intré altele, cà pe unde a trecut elu, poporulu si mai virtosu nobilimea se tienea mai preste totu de confessiunea reformata, cumu si cà preotii si docentii de pe la scóle, cu carii potù vorbi latinesce, mai toti se tienea de scól'a lui Filipu Melanchton.

Pana catra 1600 abia mai era cateva bisericici romano-catolice in Ungari'a, pentruca locuitorii magiari si slavaci trecusera parte la luterania, parte la calvinia.*)

Pana pe la 1600 guerele civili câte se portara in Ungari'a, aveau caracteriu mai multu dinasticu sí nationalu; pretendentii unguri se apará de cas'a Habsburg, poporulu Ungariei de invasiunea nemtiesca. De atunci inainte, precumu in Germani'a, asia si in Ungari'a, si in Transilvani'a guerele civili luara caracteriu mai multu religiosu. Famili'a de Habsburg, alu carui unu ramu domnea sí in Spani'a cea bigotta sí fanatica, infasiata sí infasiurata strinsu de legiunea iesu-tiloru transportati incóce, decadiu la conditiunea de instrumentu pentru estermizarea totala a toturoru confessiuniloru acatolice, din tóte tierile câte ajunsesera sub sceptrulu ei.

Imperatulu Rudolfa II. crescutu de micu in Spani'a la curtea lui Filipu II., cunoscutulu tiranu bigotu,

*) Vedi fragmentele istorice publicate de Emericu Révész, parochu in Dobricinu si membru alu academiei unguresci de scientie „Adalékok a magyar protestans iskolák autonómiajának történetéhez.” Sárospatak, 1869.

persecută pe protestanți preste totu, pana candu fu batutu de principele Transilvaniei Stefanu Bocskai și apoi constrinsu a ratifică condițiunile pazei inchiariate in Vien'a la 23. Iuniu 1606. Prin acea pace regulanduse afacerile politice ale Ungariei, totuodata fu ascuratu calviniloru și luteraniloru liberulu eșercitiu alu religiunei loru, „inse fara prejudetiu pentru biseri'ă catolica.“

Confessiunile protestante credea, că libertatile loru sunt ascurate prin acea pace. Ele s'au insielatu reu, pentrucă Rudolfu nu se tienù obligatu in conscienți'a sa la obserbarea aceloru condițiuni. Pe langa acésta clausul'a ce intrase in pacea dela Vien'a „fara prejudetiu (fara vetamarea intereselor) pentru biseri'ă rom. catolica,“ a datu ocașiune nouă la totu felulu de certe și urgia, pentrucă catolicii o restalmacea și intortocă dupa placu, éra protestanții o respingea adesea și cu peptulu, mai alesu candu era vorba de a'si rapi bisericele unii dela altii. Nu asia frate-seu Mateiu și alti cativa arehiduci din famili'a Habsburg. Acestia credea, că ceea cé s'a promisut protestanțiloru trebue se se tî tiena. Urmarea fu, că se inchiarié una confederatiune secreta in contra lui Rudolfu; insusi Mateiu se sculă cu arme in contra lui și asia in primavér'a anului 1611 ilu constrinse a parasí tronulu. Rudolfu isi trantí pelari'a la pamentu, subscrise documentulu de abdicatiune, éra pén'a cu care subscrise, o sfarmă in dinti*). Dupa noué luni (20. Ian. 1612) Rudolfu morí amaritu și umilitu de atâtea ilusiuni, prin care trecuse.

Sub imperatulu și regele Mateiu de și afacerile religiöse au fostu inpreunate cu mari dificultati, ele inse totu au fostu mai de suferitu. Mateiu inse a repausatu in 20. Martiu 1619, fara clironomi din cõpșele sale, éra lui a urmatu in imperiu archiducele Ferdinandu II., carele pana atunci fusese domnu alu Stiriei.

Aici este locul a insemna, că in acelea dîle, adeca pe la inceputulu guerei politico-religiöse, carea dură treidieci de ani, majoritatea locuitoriloru Boemie, Moraviei, Silesiei, archiducateloru austriace, inca era protestanta și inca din nefericirea loru parte luterana, parte calviniana. Ferdinandu II., carele in viéti'a privata era bunu și induratoriu, in punctulu religiosu era atātu de bigotu și fanaticu, in cātu elu dupa faptele sale se pôte asemena prea bine cu Filipu II. din Spani'a. Acestu monarchu isi luà de principal'a problema a vietiei sale „estermnarea totala și radicala a tuturoru ereticiloru din totu coprinsulu tieriloru de sub sceptrulu seu, ad maiorem Dei gloriam. Dupa acestea se intielege prea usioru, că Ferdinandu II. isi batù jocu de tôte tractatele de pace inchiariate cu protestanții și de tôte libertatile acordate acestora de catra predecessorii sei. Istori'a celoru treidieci de ani coprinde restulu. Noi pentru scopulu nostru in-

semnamu acleas numai atâtea, că protestanții din Ungari'a persecutati, spoliati de biserice, de scõle și fundatiuni, aruncati in prinsori, séu eșilati din patria, isi aflara asilulu loru érași numai in Transilvani'a. Gavriulu Bethlen principele acestei tieri se scõla cu arme in contra imperatului spre apararea coreligionariloru sei, bate preste totu pe generarii lui, ocupa Ungari'a cãta se mai tienea de cas'a Habsburg și constringe pe Ferdinandu II. la pacea dela Nikolsburg inchiarieta in 31. Decembre 1621, prin care se confirma din nou și pôte in termini mai respicati condițiunile pazei dela Vien'a. Inse tocma dupa acea pace a fostu vai de dîlele protestanțiloru din celelalte tieri ale casei Habsburg. Anume boemii pierdusera batali'a din 8. Novembre 1620 numita dela muntele albu (langa Prag'a). Sabi'a, glontiulu, furtile și confiscatiunile venira la ordinea dîlei. Mii de protestanti luara lumea in capu, apucandu mai alesu spre Ungari'a și Transilvani'a. Gavr. Bethlen a favoratu și ridicatu pe protestanți și mai alesu pe calvini cá nimeni altulu inainte de elu; intr'aceea elu s'a vediutu in positiune de a se mai scula inca de trei ori cu arme in contra lui Ferdinandu II. și asia a'lu contení, cá macaru in acestea tieri se nu'si póta realiza planulu seu de estermnarea protestantismului.

Dupa mórtea lui Gavr. Bethlen, care a urmatu in 15. Nov. 1629 și dupa abdicarea soției sale veduvei Catarinei de Brandenburg intemplata in 30. Sept. 1630, la tronulu Transilvaniei veni unгурénulu Georgie Rákoczi dela Sárospatak. Ferdinandu II. conspirase inca mai de inainte cu Catarina in contra calviniloru, éra dupa caderea acesteia trimise pe palatinulu Nicolae Eszterházi cu óste in contra lui G. Rákoczi, pentrucă batendu'lu se subjuge nu numai comitatele ungurene incorporate, ci și Transilvani'a, dupa aceea se se apuce de estermnarea tuturoru confessiuniloru numite acatolice; Rákoczi inse batù pe Eszterházi la Rákócz pe malulu stangu alu Tisei și asia constrinse pe Ferdinandu II., cá se dea pace Transilvaniei. Cu tôte acestea protestanții nu era siguri neci pe unu minutu in comitatele Ungariei remase sub domni'a lui Ferdinandu; de aceea ei ne mai potendu suferi persecutiunile lui, se refugiiá mereu in Transilvani'a sub protectiunea compatriotului loru Georgie Rákoczi I., carele domni' aici 18 ani, adeca pana in 23. Octobre 1648.

Dupa mórtea lui Ferdinandu II. fiulu acestuia Ferdinandu III., omu multu mai tolerantu decâtu tata-seu, conchiamă din partea Ungariei supusa lui pe 21. Septembrie 1637 una dieta la Presburgu cu scopu de a se consulta despre midiulócele, cu care s'ar potea restaura pacea și securitatea in tíera, cumu și a se preintempina unu nou atacu din partea turciloru. Pe atunci inse tôte spiritele fiendu preocupate in gradulu supremu de cestiunile religionarie, indata la inceputu prorupsera cele mai inversunate certe intre protestanți și catolici. Membrii protestanți, carii pe atunci in mani'a tuturoru persecutiuniloru și

*) Victor Hornyánszky, Geschichte des österreichischen Kaiserstaates. Pest, 1863. III. Auflage.

omorurilor inca totu era in majoritate fatia cu catolicii, dechiarara rotundu, cà ei nu voru lua in pertractarea propositiunile regesci, pana candu regele nu'i va asecura, cà tôte bisericele rapite dela ei cu forti'a prin catolicii ajutati de curte, li se voru restitui naconditionatu. Magnatii catolici inse respunsera esplicandu, séu adeca falsificandu punctele pazei dela Vien'a, cá si cumu libertatea religioasa garantata protestantiloru s'ar intielege asia, cà ei se'si póta tienea confesiunile loru, inse fara biserica! Regele vediendu, cà nu póte indupleca pe protestanti la nimicu, le facu pe voia in man'a catoliciloru, asecurandu pe ceia, cà libertatea loru religionaria va fi respectata intocma dupa coprinsulu pazei dela Viena si dupa alu diplomei inaugurale emanate in a. 1608 la incoronarea regelui Mateiu. Protestantii vediendu acestea, facura si ei pe voi'a regelui.

Cu tôte acestea pacea intre catolicii si protestantii Ungariei durà de joi pana mai apoi. Iesuitii adeca, carii decopia de minune pe rabinii din Ierusalimu si pe fanariotii din Bisantiu, invetià neincetatu pe catolici, cà ei nu sunt obligati a implini promisiunea, séu si juramentulu facutu ereticiloru. Iritatiunea crescù din nou intru atàta, càtu insusi palatinulu Nicolae Eszterházi, carele inca trecea de „zelotu necumpatatu pentru catolicismu,” se simti obligatu a recomanda regelui Ferdinandu III., cá se conceda tuturoru eesercitiu liberu in religiune. Ferdinandu ar fi ascultatu acestu consiliu, dara magnatii catolici, portati de nasu prin iesuiti, nu voià se scia de neci-una tolerantia religioasa. Urmarea fu, cá in a. 1643 protestantii din câteva comitate ungueresci chiamandu in ajutoriu pe Georgie Rákoczi, se resulara si ei. Rákoczi petrunse in Ungari'a cu óste numeroasa, éra Ferdinandu trimise in contra lui pe generarii Götz si Puchhaim. Guer'a decurse cu fortuna variabila, in fine inse generariulu transilvanu Ioanu Kemény (mai tardu principe nefericitu) batendu pe comandantii regelui, petrunse pana la riulu Wagu; si éra p'aci se'si inpreune óstea sa in fati'a Vienei cu óstea eroicului generariu Torstensohn din Sveti'a, care se batea pentru protestanti. Dupa acestea abia in Augustu 1645 se inchiaie una pace glorioasa pentru armele transilvane, éra in 16. Decembre alu aceluiasi anu dupa multe negociatiuni se inchiaie asia numitulu tractatu religionariu dela Lintiu (Linz, capital'a Austriei de susu). Acelu tractatu tienea acestea:

„Antaiulu articulu din 1608, cumu si punctulu alu sieselea din diplomele inaugurale regesci isi au deplin'a loru valóre. Tôte staturile (clasele) regatului Ungariei, cetatile regesci libere, orasiile libere si garnisónele ungueresci pe la locurile confiniarie, se se bucare preste totu de liberulu eesercitiu alu religiunei loru cu liberulu usu alu bisericiloru, alu campanelor si alu ingropatiuniloru. Precumu staturile, intocma si poporulu tieranu supusu (iobagimea) din punctele confiniarie, din orasie, sate, din mosiile boieriloru si din ale fiscului se aiba parte de libertatea

religioasa si in usulu aceleia se nu fia conturbati neci de regele séu de functionarii sei de statu, neci de boieri, sub neci unu feliu de pretestu. Acelora carii pana acumu au fostu constrinsi a trece la alta religiune, se le stea in voia a se reintorce la cultulu loru de mai inainte, a'lu eesercita si a se tiené de elu fara neci una pedeca. Neci se nu fia obligati la cerimonii, care sunt in contra confesiunei loru. Nimeni se nu fia auctorisatu a lua pe parochi si predicatori dela poporulu tieranu si a'i alunga; éra pe unde se va fi intemplatu asia ceva, se se concéda poporului a'i rechiamo, séu a pune pe altii in loculu loru. Greumentele (napastuirile) neaticiloru se se reguleze in diet'a cea mai de aprópe, totu acolo se se defiga pedepse in contra calcatoriloru libertatei eclesiastice. Acésta diploma regésca (de pace) se se confirme si tréca intre legile tierei. Se se decida si despre scóterea trupeloru straine din Ungari'a, cumu si despre alte abusuri care sunt in contra vechiloru decrete, drepturi si libertati ale regatului.“

Trei ani aprópe, dupa inchiaierea pazei dela Lintiu, adeca in 24. Octobre 1648 se inchiaie pacea dela Vestfali'a subscrisa la Osnabrück et Münster de catra poterile europene, care se batusera treidieci de ani. Prin conditiunile pazei de Vestfali'a se confirmà cu tóta solenitatea pacea religioasa inchiaieta la August'a (Augsburg. in an. 1555) si se decise, cá in respectulu bisericiloru, scóleloru, fundatiuniloru si preste totu in afacerile eclesiastice se se defiga status quo, in care se aflasera popórale Germaniei in an. 1624. Egalitatea de drepturi se prochiamà pentru protestanti, cá si pentru catolici. Numai cu locuitorii provinciiloru numite ereditarie ale imperatului se facu cea mai trista exceptiune. Comitele Trautmansdorf cá comisariu imperatescu respinse cu tarfa ori ce propunere a celorlalti comisari, de a se intende libertatea religioasa si amnesti'a generala inca si preste provinciile familiei de Habsburg. Cu alte cuvente: pacea de Vestfali'a nu a folositu nimicu protestantiloru din Boemi'a, Moravi'a, Silesi'a, Archiducatele austriace, Stiri'a, Carinthi'a, Carnioli'a etc., ci in acelea s'au prochiamatu si sustienutu unitatea credintiei prin mana absolutistica, cu ecsilu si cu mórte. Aprópe diumetate din locuitorii Germaniei si ai Austriei perisera in acei treidieci de ani; iesutiloru inse neci atàta nu le era de ajunsu.

Acea stare a lucrurilor sustienuta in provinciile asia numite ereditarie, au trebuitu se aiba inriurintia si asupra Ungariei vecine, precumu se va vedea indata.

Imperatulu si regele Ferdinandu III. mori in 2. Aprile 1657, éra fiu-seu mai mare Ferdinandu IV., pe care'lu incoronasera mai de inainte cá rege alu Ungariei si alu Boemiei, repausà inaintea lui, adeca in a. 1653. Incependu dela pacea inchiaieta la Lintiu in Dec. 1645 pana la mórtea lui Ferdinandu III., adeca aprópe duoispediece ani, protestantii Ungariei

omorurilor inca totu era in majoritate fatia cu catolicii, dechiarara rotundu, că ei nu voru lua in pertractarea propositiunile regesci, pana candu regele nu'i va asecura, că tóte bisericile rapite dela ei cu forti'a prin catolicii ajutati de curte, li se voru restitui naconditionatu. Magnatii catolici inse respunsera esplicandu, séu adeca falsificandu punctele pazei dela Vien'a, cá si cumu libertatea religiósá garantata protestantiloru s'ar intielege asia, că ei se'si póta tienea confesiunile loru, inse fara bisericá! Regele vediendu, că nu póte indupleca pe protestanti la nimicu, le facù pe voia in man'a catoliciloru, asecurandu pe ceia, că libertatea loru religionaria va fi respectata intocma dupa coprinsulu pazei dela Viena si dupa alu diplomei inauguralu emanate in a. 1608 la incoronára regelui Mateiu. Protestantii vediendu acesteá, facura si ei pe voi'a regelui.

Cu tóte acesteá pazea intre catolicii si protestantii Ungariei durá de joi pana mai apoi. Iesuitii adeca, carii decopiá de minune pe rabinii din Ierusalimu si pe fanariotii din Bisantiu, invetiá neincetatu pe catolici, că ei nu sunt obligati a implini promisiunea, séu si juramentulu facutu ereticiloru. Iritatiunea cresch din nou intru atáta, cătu insusi palatinulu Nicolae Eszterházi, carele inca trecea de „zelotu necumpatatu pentru catolicismu,” se simtí obligatu a recomanda regelui Ferdinandu III., cá se conceda toturoru ecsercitiu liberu in religiune. Ferdinandu ar fi ascultatu acestu consiliu, dara magnatii catolici, portati de nasu prin iesuiti, nu voia se scia de neci-una tolerantia religiósá. Urmarea fu, cá in a. 1643 protestantii din câteva comitate ungueresci chiamandu in ajutoriu pe Georgie Rákoczi, se resculara si ei. Rákoczi petrunse in Ungari'a cu óste numerósá, éra Ferdinandu trimise in contra lui pe generarii Götz si Puchhaim. Guer'a decurse cu fortuna variabila, in fine inse generariulu transilvanu Ioanu Kemény (mai tardú principe nefericitu) batendu pe comandantii regelui, petrunse pana la riulu Wagu; sí erá p'ací se'si inpreune óstea sa in fati'a Vienei cu óstea eroiculu generariu Torstensohn din Sveti'a, care se batea pentru protestanti. Dupa acesteá abia in Augustu 1645 se inchiaie una paze gloriósá pentru armele transilvane, éra in 16. Decembre alu aceluiasi anu dupa multe negociatiuni se inchiaie asia numitulu tractatu religionariu dela Lintiu (Linz, capital'a Austriei de susu). Acelu tractatu tienea acesteá:

„Antaiulu articulu din 1608, cumu si punctulu alu sieselea din diplomele inaugurali regesci isi au deplin'a loru valóre. Tóte staturile (clasele) regatului Ungariei, cetatile regesci libere, orasiel libere sí garnisónele ungueresci pe la locurile confiniarie, se se bucare preste totu de liberulu ecsercitiu alu religiunei loru cu liberulu usu alu bisericiloru, alu campaneloru sí alu ingropatiuniloru. Precumu staturile, intocma sí poporulu tieranu supusu (iobagimea) din punctele confiniarie, din orasie, sate, din mosiile boieriloru si din ale fiscului se aiba parte de libertatea

religiósá si in usu aceleia se nu fia conturbati neci de regele séu de functionarii sei de statu, neci de boieri, sub neci unu feliu de pretestu. Acelora carii pana acumu au fostu constrinsi a trece la alta religiune, se le stea in voia a se reintórce la cultulu loru de mai inainte, a'lu ecsercita si a se tiené de elu fara neci una pedeca. Neci se nu fia obligati la cerimonii, care sunt in contra confesiunei loru. Nimeni se nu fia auctorisatu a lua pe parochi si predicatori dela poporulu tieranu si a'i alunga; éra pe unde se va fi intemplatu asia ceva, se se concéda poporului a'i rechiamá, séu a pune pe altii in loculu loru. Greumentele (napastuirile) necatoliciloru se se reguleze in diet'a cea mai de aprópe, totu acolo se se defiga pedepse in contra calcatoriloru libertatei eclesiastice. Acésta diploma regésca (de paze) se se confirme si tréca intre legile tierci. Se se decida si despre scóterea trupeloru straine din Ungari'a, cumu si despre alte abusuri care sunt in contra vechiloru decrete, drepturi si libertati ale regatului.“

Trei ani aprópe, dupa inchiaierea pazei dela Lintiu, adeca in 24. Octobre 1648 se inchiaie pazea dela Vestfali'a subscrisa la Osnabrück et Münster de catra poterile europene, care se batusera treidieci de ani. Prin conditiunile pazei de Vestfali'a se confirmá cu tóta solenitatea pazea religiósá inchiaieta la August'a (Augsburg- in an. 1555) si se decise, cá in respectulu bisericiloru, scóleloru, fundatiuniloru sí preste totu in afacerile eclesiastice se se defiga status quo, in care se aflasera popórale Germaniei in an. 1624. Egalitatea de drepturi se prochiamá pentru protestanti, cá si pentru catolici. Numai cu locuitorii provinciiloru numite ereditarie ale imperatului se facù cea mai trista esceptiune. Comitele Trautmansdorf cá comisariu imperatescu respinse cu taría ori ce propunere a celorulalti comisari, de a se intende libertatea religiósá si amnesti'a generala incá si preste provinciile familiei de Habsburg. Cu alte cuvente: pazea de Vestfali'a nu a folositu nimicu protestantiloru din Boemi'a, Moravi'a, Silesi'a, Archiducatele austriace, Stiri'a, Carinthi'a, Carnioli'a etc., ci in acelea s'au prochiamatu sí sustienutu unitatea credintiei prin mana absolutistica, cu ecsilu si cu mórte. Aprópe diumetate din locuitorii Germaniei si ai Austriei perisera in acei treidieci de ani; iesutiloru inse neci atáta nu le era de ajunsu.

Acea stare a lucrurilor sustienuta in provinciile asia numite ereditarie, au trebuitu se aiba inriurintia si asupra Ungariei vecine, precumu se va vedea indata.

Imperatulu si regele Ferdinandu III. morí in 2. Aprile 1657, éra fiu-seu mai mare Ferdinandu IV., pe care'lu incoronasera mai de inainte cá rege alu Ungariei si alu Boemiei, repausá inaintea lui, adeca in a. 1653. Incependu dela pazea inchiaieta la Lintiu in Dec. 1645 pana la mórtea lui Ferdinandu III., adeca aprópe duoispredece ani, protestantii Ungariei

se simțira mai usiorati și mai siguri că mai înainte în eșercitiul religiei lor. Lui Ferdinandu III. urmă la tronul său al doilea Leopoldu în etate numai de optzeci și doi ani. Leopoldu înse crescut în școlile iesuitoru, fusese preparat pentru preotia, era nu pentru că se domnea în unu imperiu atât de mare și locuit de atâtea națiuni și confesiuni. Prete această junele imperiu iubea pe iesuitor intocma precum îi iubise și moșii săi Ferdinandu II.; de aceea densul încă era atât de netolerant în afaceri religioase, pe cât de alta parte în viața privată era om bun, amatoriu de știință și arte. Toți istoricii cei mai buni din țările noastre recunosc în unanimitate, că deca Leopoldu I. nu ar fi fost atât de bigot și netolerant, mai toate revoluțiile din Ungaria, câte s'au urdit în patruzeci și șapte de ani ai domniei sale, aru fi lipsite cu totul, era turcii încă aru fi esit mult mai înainte din Ungaria și din Banat; era noi adăogemu la acestea, că națiunea noastră încă s'ar afla astăzi în condițiuni neamenate mai favorabile decât sunt cele de față. Neci Leopoldu, neci ministrii săi Ioanu Ferdinandu Portia și Wenceslau Eusebiu Lobkovitz, pe cari îi avuse el în anii dinți ai domniei sale, nu se credeau obligați în conștiința a respecta condițiile tratatelor de pace și ale diplomelor inaugurale; de aceea în timpul dietei ungurești conchiamate pe 1. Maiu 1662 la Presburgu protestanții se vedura constrinși a eși din nou și un'ă după alt'ă cu vreo șese reprezentanți plini de cele mai amare plângeri asupra catolicilor, cari patronați de curte, calcându prete condițiile dela Lintiu, luaseră érași multime de biserică dela protestanți, era apoi ceea ce este și mai memorabilu, catolicii adoptaseră una marea, după care locuitorii satelor trebuia se treacă la confesiunea catolică, de care se ținea domnia lor. Se ținemu bine în minte această marea. — Portia răspunse protestanților cu mania, că se nu mai impedeze desbaterile cu reclamațiile și protestele lor, ci deca au ceva în contra catolicilor, se'i traga în judecata la tribunalele competente, era acum se vedea cu totii, cum se alunge pe turci din țară. Urmarea portării lui Portia contra protestanți fu, că acestia în 2. Septembrie parasira dieta, fara a le pasa de rogăntea palatinului Vesselényi, său de amerintiarile ministrilor.

Pe atunci Leopoldu și ministrii săi era determinați, că de voru școlte la cale cu protestanții, indata se și ocupe Transilvania și se o reincorporeze la Ungaria; ci vedindu rezistența cea mare a protestanților, se abatu pentru astadata dela acelu plan alu său. Pe acelu tempu adeva protestanții în Ungaria încă totu mai era atât de numerosi, în câtu una deputație de protestanți a cutezatu a spune imperatului Leopoldu I. verde în față: Noi protestanții Ungariei suntemu de șapte ori mai mulți decât catolicii. Leopoldu audiendu acestea, se miră foarte, pentru că clerulu îi spusese lui mereu, că de

confesiunile protestante se mai țienă încă numai unele adunături de ómeni din clasele de diosu.*)

În urmarea bataliei celei mari dela St. Gotthardu (1. Aug. 1663) castigate asupra turcilor și după încheierea păcii dela Cetatea-de-feru (Vasvár) se urdu și se descoperi conspirația cea mare, în urmă careia se reincepu persecuția protestanților pe toate țările. Magnați, nobili comuni, cetățeni, popi, profesori ș. a. venea cu sutele și cu miile la Transilvania sub protecția regimului calvinescu. Pe la 1671 principele Lobkovicz stabili marea, că acumu regele ocupandu țara cu armele, este domnu absolutu, avtoratoru alu ei, prin urmăre poate desființa constituția, cumu și în respectulu religios a introduce unitatea credinței. Pe atunci apoi fusera citati la Presburgu vreo trei sute predicatori și nobili protestanți, dintre cari câțiva fusera ucisi, mai mulți alții eșilati, trimisi la munca de galera său de fortărie; boierii catolici alungara din moșii lor pe totii popii protestanți, era școlile și bisericile lor se închisera, era cei cari se opunea, era tractati ca rebeli. Se întielege, că ori unde protestanții se simțeau mai tari, se opunea și ei cu armele. În 17. Febr. 1672 se trimise în Ungaria că gubernatoriu plenipotentu eștraordinariu Ioanu Gasparu de Ampringen, marele magistru alu ordinulu teutonicu, unu om aspru și cumplitu. În a. 1674 érași mai fusera citati la tribunalulu de sange din Presburgu vreo trei sute popi și dascăli protestanți, cari apoi fusera condamnați la marte. Imperatulu îi pardonă sub condiție, că său se și parasca deregatoriile, său se éa din țară. 236 implinira un'ă său alt'ă din acele condițiuni, era 34 ne voidu a și recunósce neci una culpa, fusera trimisi la galera. Proscripțiile de tota țara era la ordinea zilei; cei cari scapă cu ceva bani și scule, fugea în Transilvania.

În 2. Sept. 1686 cade Budă în manile creștinilor. În 12. Augustu 1687 ducele Carolu de Baden bate érași pe turci la Mohaci, unde înainte de aceea cu 161 de ani cadușe Ungaria. În Decembre alu aceluși anu sub impresiunea victoriilor armatei imperatoresci se țiene dieta, în care archiducele Iosifu fu încoronatu că rege alu Ungariei, apoi totu atunci iesuitor fusera împănteniti, era de alta parte protestanții proscrisi (goniti, alungati) neconditionatu din Dalmatia, Croația și Slavonia, era în Ungaria propria fu trimisu cumplitulu generalu Antonie Caraffa cu alți doi italieni și cu doi nemți străini, cari formă tribunalulu de sange. În Eperjes Caraffa porunci se'i face furcile și scaunulu de macelat ómeni dinaintea ferestrei sale.

Mai în scurtu, în totu timpul domniei lui Leopoldu I. protestanții proscrisi din Ungaria venea și se scutea în Transilvania. Sub Iosifu I. șorțea lor ar fi fostu mai de suferitu, deca în cei cincă ani ai domniei acestuia nu ar fi duratu gura civilă Rákó-

*) Vedi Em. Révész pag. 6.

cziana. Cumu le-a mersu protestanților din Ungari'a sub domni'a lui Carolu și a fiiei sale Mari'a Teresi'a in mani'a pazei dela Satmaru (Maiu 1711), se pôte cunósce din art. 30 dela a. 1715, prin carele protestantismulu este datu cu totulu in grati'a regelui. Din acea óra tóte tractatele de pace sî tóte drepturile protestanților devenira la nimicu. Consiliulu locotententiei regesci (guberniului) din Bud'a era compusu din cei mai aprigi inemici ai protestanților.

In Maiu 1736 protestanții trimitu una deputatiune cu memorialu la regele, inse nu le folosesc nimicu.

In 1748 Nov. 12 instructiunea privata in scientiele mai inalte le fu oprita. Inse si pana atunci din câteva scóle protestante fusera ecsilate tóte scientiele pana diosu la gramatica, care le fu lasata. In 1750 Ianuariu 30 protestanții fusera provocati, cá déca voiescu se invetie sciintie mai inalte in scólele lor, se produca privilegiu (cá si cumu aru avea se formeze vreunu tiehu!) In 1762 facura de supremu inspectoriu alu tuturor scóleloru din Ungari'a pe archiepiscopulu primat comite Franciscu Barkoczi, carele dede imperatesei consiliu, cá se casseze tóte scólele superióre ale protestanților, éra tenerimea lor se invetie numai pana la etate de 14 ani in scólele lor, dupa aceea se fia constrinsá a merge la scólele catolice, éra esirea in tieri straine, precumu si cartile straine se fia oprite. Biserice si mosii bisericesci se luá neincetatu dela protestanții.

Persecutiunile si calamitatile sub care au gemutu protestanții din Ungari'a, au duratu pana la decretulu de tolerantia alu imperatului Iosifu II. In tofu tempulu acela mai alesu ungurii calvini s'au trasu sub protectiunea diplomei leopoldine in Transilvani'a, unde romano-catolicii n'au potutu prinde radecina afunda neci pana in dio'a de astadi, de sî au fostu ajutati si favorati a totu modulu sî cu tóte midiulócele, de si ei s'au recrutatu barbatesce mai antaiu din armeni, carii toti s'au facutu catolici, apoi din romani si in fine din totu feliulu de ómeni veniti aici din tieri straine. De alta parte in Ungari'a numerulu protestanților scadiuse inca in dílele Mariei Teresiei la diumetate din ce fusesera pana pe la 1660, éra mai tardfu in urm'a neincetatei activitati a catolicismului a scadiutu sî mai multu.

Lectorii nostrii, carii se ocupa inadinsu cu istori'a Transilvaniei, voru conveni cu noi celu puçinu in unu punctu, carele este cá: cu cátu s'au inmultitu reformatii in Transilvani'a, cu atátu au scadiutu numerulu locuitoriloru ei celoru de confessiunea greco-resaritena, adeca alu romaniloru. Ne este adeca cunoscutu nóue tuturoru, cá precumu in dílele nóstre mergu, trecu neincetatu din romanii transilvani in Moldavi'a sî in Munteni'a, pentrucá se nu se mai reintórca neci-odenióra, intocma au mersu ei sî au emigratu totudeauna, éra in tempuri de persecutiuni religiose, care incependu dela regii Carolu Robertu (1307), Ludovicu I., Sigismundu pana la Mari'a Te-

resi'a in cursu de 470 de ani au fostu fórte dese, cumu sî in tempuri de fómete, de torturele iobagiloru sî de guere civili, emigratiunea constá din mai multe comune, uneori din câte unu tienutu intregu. In dílele Mariei Teresiei se ridicasera pe la pasuri (strimtori de munti) furcile spre a reinfrena emigratiunea romaniloru din Transilvani'a. De acf înainte betranii isi voru aduce bine aminte de anii fómetei 1815 et 1816, in carii éra si trecutu mai multe mii de romani, carii au formatu si cateva sate dincolo pe sub munti. Din cei trecuti candu cu fug'a din an. 1849 unu mare numeru inca nu se mai reintórse in vechi'alu loru patria. Din contra inse nu avem unu singuru eesemplu, cá din locuitorii moldavo-romani de legea resaritena se fia immigratu incóce si se fia remasu pe locu neci macaru una comuna tieranesca, pentrucá celea ce se spunu in acestu respectu din dílele lui Michaiu, sunt curatu ceea ce se díce mintiuni istorice, éra coloniile venite in dílele imperatului Leopoldu sî asediate in Schiaii Brasiovului, in Vintiulu de diosu, in Bungardu, Cergau etc., n'au fostu romanesi, ci bulgaresi, care au scapatu incóce de tric'a turciloru, pre candu se batea aceia cu nemtii. Numerulu „suditoru austriaci“ petrecutori in Moldavo-Romani'a se ficsá mai înainte de an. 1860 de catra consulat cu cifr'a de 50. à 60 mii de suflete, unu numeru fórte problematicu acesta ori din ce punctu de vedere ilu vei considera. Inse fia; cá-ci de alta parte nóue ne este de ajunsu a sci, cá numerulu „suditoru moldavo-romanesi“ petrecutori in Transilvani'a, cu singur'a exceptiune de stagiunea de véra a bailoru minerali, neciuna data nu ajunge la una sutu.

Mai înainte de a inchiaié aceste fragmente din istori'a eclesiastica, fia-ne ertatu a pune una intrebatune.

Odenióra mohamedanii dícea: Religiunea lui Mohamed trebue se se propage si cu sabi'a.

Éra iesuitii dícea: Nu cercetati, ci credeti, éra de nu, Compelle intrare, cu focu si cu sabia.

Din contra capii protestanților dícea sî invetiá dupa apostolulu Pavelu: Mai antaiu cercetati, apoi credeti.

Pe imamii islamului si pe iesuitii veniti din Spani'a ii pricepea oricine fórte usioru, cá-ci ei ti-o spunea curatu: Séu cu noi, séu mórté. Din contra pe protestanții carii persecutara asia greu pre cei de confessiunea greco-resaritena in cursu de aprópe 100 de ani, ii pricepemu atátu mai puçinu, cu cátu este sciutu, cá romanii nu s'au incercatu neci-unadata a face proselitismu intre protestanti. Asia dara cumu s'a intemplatu, cá romanii greco-resariteni locuitori ai Transilvaniei au fostu persecutati sî tiraniti de catra calvini in acelasi tempu sî in aceeasi proportiune, in care au fostu ei insii persecutati sî tiraniti de catra romano-catolici in Ungari'a?

C. B.

Despre medicina cu privire la romani.

(Continuare).

Pentru că se tienemu pelea in vigórea ei, avemu se ingrijimu de ea inca dela nascere sí se o invîrtosiamu dupa potintia. Acésta se face in urmatoriulu modu: 1) scald'a prunciloru nou nascuti se nu fia mai calda, cá de 26—27 graduri Reaumur, éra dupa aceea scald'a pruncii se fia spalati cu apa mai rece cu unu gradu, apoi cu 2, apoi cu 3, 4, 5, 6 pana la 8 graduri mai rece. Dela a patr'a septemana dupa nascere este mai bine numai a spala pe prunci mai desu preste dí cu apa rece de 20 à 18 graduri; inse preste trupulu intregu numai una-data, séu de duóe-ori, éra alte dati numai dela buricu in diosu pana la degetele pitióreloru. Acea spalare se face séu cu unu burete moieta in apa rece de gradurile susu aratate, apoi storsu bine, séu cu una càrpa moieta totu asemenea. 2) Dupa baia seu spalare prunculu are se remana puçine minute golu, mai tardíu si mai multu, séu se fia coperitu usiorelu, pentru că aerulu intaresce pelea mai multu sí decátu ap'a recórósa. 3) Asia numitele bai curatitórie, adeca mai caldutie, sunt de ajunsu una-data pe septemana. Corpului adeca nu'i strica atátu necurati'a din afara, càtu ii strica cea din laintru, adeca aceea care nu póte esi prin pori pentru debilitatea acestora. Porii inse nu se curatia cu apa calda sí cu sapunu, ci numai prin respandirea sangelui sí a caldurei din laintru catra periferia; éra acésta reversare naturala sí folositória a sucuriloru se sustiene, nu prin bai calde, ci prin actiunea recelei asupra corpului, fia prin apa, fia prin aeru, inse mai bine prin amenduoe. Bai'a calda ce se da prunciloru, pana inca sunt micutei sí jacu pe spinare, afara de pericolulu ce vine dela caldura pentru tóta pielea, mai face adesea reu sí creeriloru cruduti sí meduvei din spinare. Fiendu-cà prunculu jace necontentu in caldura cu spatele sí cu céfa, éra prin acésta se largescu vasale sangelui, asia de aici pruncii capata séu hydrocefalos (capu de apa, capu mare), séu stropsiri. 4) Patucelulu pruncutiloru se fia móle si caldurosu, inse neci-decumu de pene, cà-ci acestea inpedeca escretiunea sguerei, a schimbarei de materia. Unu scutecu de lana (flanelu) este de ajunsu a coperi pruncutii. Aici inse commitu cele mai multe mame eróre, éra mai alesu cele avute sí cele care se tienu de clasele cultivate. Erórea loru provine de acolo, cà n'au idea despre educatiunea fisica a prunciloru. 5) Temperatur'a in casa se fia numai 15 graduri R., pentru că fiendu mai mare, aerulu se raresce tare sí debilitéza plumanii. 6) Chili'a, in care se tienu pruncutii, se fia curata, bine aerita. 7) Pruncii se fia scosi la aeru curatu in totu tempulu, éra mai vîrtosu candu straluce sórele, déca este recóre, éra vér'a la umbra. 8) Mancarea se fia mai multu rece decátu calda, pentru că natur'a ne da tóte ale sale cu mana rece.

Mai tardíu pielea se invîrtosiesce prin frecare cu

pensatura aspra, uscata ori sí umeda, prin spalarea in tóte dilele preste totu trupulu cu apa rece dela 15 pana la 20 graduri, prin bai ce se iau in vane, séu in riuri, prin bai de aburi sí de aeru, cumu sí prin inveluire in pensature umede. Frecarea corpului intregu cu pensatura mai aspra se póte intrebuintia in lipsa de apa in caletorii, pe unde nu amu avea comoditatea necesaria pentru scaldare séu spalare. Frecarea cu palmile, cumu amu díce, viu pe viu, inca este fórte priintiósá, inse nu se póte aplica la toti. Frecarea cu pensatura moieta in apa rece sí stórsa bine, fiendu mai petrundietória din caus'a recelei, se recomanda sí mai multu. Spalarea corpului din crescetulu pana in talpi deminétia, candu te scoli din asternutu, este cea mai comoda, pentru că nu cere apa multa. Indata cumu te scoli, ai se affi de indemna unu ciubaru latu sí alaturea unu spalatoriu (lavoir) plinu cu apa rece dela 20—15 graduri, din care luandu apa cu palmile, ai se te speli iute preste tóte partile corpului, apoi se'ti sí torni puçina preste capu sí preste totu corpulu; indata apoi te stergi bine cu unu stergariu uscatu, dupa aceea alergi 3—4 minute, mai tardíu sí mai multu asia golu prin casa, cá se te atenga aerulu. Vér'a sí pre càtu tempu caldur'a in atmosfera este pana la 15 graduri R., faci acésta operatiune cu ferestriile deschise, éra érn'a sí pe tempu recorosu incaldiesci chili'a pana la 15°. Dupa asemenea baia sprintena te sí inbraci indata, bei unu pacharu de apa próspeta, apoi esi la primblare cá una óra, pana ce te incaldiesci, séu cumu se díce, pana ce se nasce reactiunea. Reintorcéndune acasa, luamu dejunulu usitatu sí ne cautamu de lucru.

Ap'a cu care te speli, are se fia próspeta, adusa dela fóntana, ori din riu, éra déca ar fi prea rece, se se stempere cu apa ferbente, pana la gradulu ce se pare placutu sí priintiosu, adeca 20—15. Cei nededati voru face bine, déca voru incepe cu apa mai caldisióra, venindu apoi succesive la gradu mai micu, neci-odata inse nu mai rece de 15°. Mai repetimu odata, cà ap'a are se fia próspeta, pentru că intre ap'a rece sí statuta sí intre ap'a próspeta este mare diferentia.

Scaldarea. Acésta este mai priintiósá in aeru liberu sí in riuri. Fiendu-cà inse érn'a riurile nu se potu intrebuintia, éra de alta parte riuri inca nu se affa pretotendeni, de aceea ne vedemu constrinsi a alerga la vane. La luarea acestui feliu de scalde avemu se observamu totu regulele aratate mai in susu, adeca déca intrebuintiamu scald'a cá profilacsa pentru intarirea pielei, atunci implemu van'a cu apa próspeta pana la óresicere inaltime, éra déca ar fi prea rece, o stemperamu cu apa ferbinte. Celu care voiesce se o intrebuintieze, se ridica din asternutululu caldu, éra déca van'a nu este langa elu, inveluitu bine merge pana la ea, unde se desbraca iute si apoi intrandu in apa, 'si spala tóte partile corpului càtu se póte mai iute. Siediendu in apa, se 'si frece necontentu corpulu cu manile, séu de are sierbitoriu, se'lu frece

acela. In apa siede numai pana ce simte óresicare recéla in laintru, atunci apoi se ésa indata si stergënduse bine si imbracanduse, se ésa la primblare, déca póte, éra de nu póte, se se puna éراسi in aster-nutu si se remana acolo pana ce se va reincaldi bine. La soba (cuptoriu) se nu caute neci-odata caldura, cà-ci aceea este periculósa, ci caldur'a se'i viie dela sinesi insusi prin mişicare séu prin invelire.

Celu mai priintiosu metodu pentru invirtosiarea pelei este scaldatulu in ríu. Cu càtu ríulu va fi mai recorosu sí mai limpede, cu atátu va fi sí mai priintiosu. Ómenii mergëndu la scaldatu, s'au dedatu a se stempera, adeca a se desbraca si apoi a sta càtu-va tempu pe locu, apoi a intra cu incetulu in apa. Acésta procedura este absurda si stricatiósa, ea este celu mai siguru miidulocu de a recí sí a detrage baii efectulu celu mai bine factoriu. Dreptu aceea la scaldarea in riu avemu se observamu regulele urmatórie.

1. Se intramu in apa cu pielea calda, éra neci-decumu cu ea rece.

2. Déca cumu-va amu venitu la riu din distantia mai mare, se remanemu inbracati 8—10 minute, asteptându astemperarea sangelui. Apoi

3. Se ne desbracam iute si de locu se intramu in apa si inca pre càtu se póte, cu corpulu intregu dintru odata.

4. In apa se ne misicamu càtu se póte de multu sí pre càtu póte suferi individualitatea fiacaruia, éra cei carii sciu innota, se innóte.

5. Se remanemu in apa numai pana ce au trecutu fiorile dintai, se nu asteptamu neci-odata pre cele urmatórie. Celu mai bunu regulatoriu in respectulu acesta este simtiulu placutu, caruia neci-odata se nu'i facemu sila.

6. Dupa esirea din scaldá se ne frecamu cu manile mai indelungatu si tare, standu in pielea góla mai alesu in sóre càtuva tempu, in care inse pentrucá se nu recimu, avemu se facemu diferite misicari. Dupa asemenea incaldire potemu reintra in apa si a ne scaldá totu cá mai inainte.

7. Dupa scaldá avemu se alungamu dela noi orice simtiu de recéla prin misicari corespundietórie, prin alergare, sarire etc.

8. Alta scaldá in aceeaşi dí se póte face cu folosu numai atunci, déca efectele celei dintaiu au disparutu cu totulu, adeca déca omulu care s'a scaldatu odata, nu mai este neci ostenitu, neci somnuros, neci ii este fóme, si nu simte neci recéla.

9. Se nu ne scaldamu cu totulu flamendi, inse neci satui, ci la 3—4 óre dupace amu mancatu.

10. Primavér'a potemu se incepemu a ne scaldá, pre candu ap'a in riu are 15—16 graduri, apoi potemu continua tóta vér'a, càtu se póte neintreruptu si in tóte tempestatile, inse totudeauna pre langa observarea reguleloru insemnate mai in susu. Tómn'a se nu continuamu scaldéle preste temperatur'a de 14 graduri. Scaldandune dupa regul'a a 6-a, adeca esindu

mai de multe ori din apa, atunci facemu totuodata si baia de aeru. Acestu metodu se baséza pe acelu principiu, cà porii pielei in ap'a rece se inchidu, prin urmare nu potu sugé apa; inse esindu din apa, ei se deschidu si ceru de beutu; séu cu alte cuvente: pelea nu póte bé apa in apa, ci numai déca totu-unadata va sugé si aeru. Se'i damu dara de beutu si de respiratu! Ap'a sí aerulu sunt compuse din hidrogenu, oxigenu sí azotu. Acestea trei elemente producu functiunile vitali ale organismului omenescu. Insusi instinctulu nostru ne spune in tempu caldurosu, cà scald'a mai scurta este mai buna, éra natur'a intocmí baile sale de plóia atátu la ómeni, càtu si la animale asia, in càtu pielea loru se suga ap'a in aeru.

Persónele care patimescu de congestiunile sangelui spre capu, séu de peptu, séu de morburi de ale ânimei, au se se abtiena de calde reci, séu se le intrebuintieze cu mare precautiune, adeca mai antaiu se ude acelea parti.

Infasiurarea pelei in pensaturi ude. Acestu metodu se aplica atátu in morburi chronice, càtu si in cele acute sí cá profilacsa spre invirtosiarea pelei morbóse, adeca aceleia, carei ii lipsescu semnele séu criteriile pelei sanetóse in unu gradu mai mare séu mai micu; adeca cu càtu pelea va fi mai palita, mai molateca, mai uscata, séu mai aspra sí mai rece, mai sbârcita, cu atátu va fi sí mai nesanetósa. In asemeni cusuri acestu metodu suplinesce óresicumu bai'a de aburi. Procedur'a este urmatóri'a:

Preste patulu asternutu spre culcare asternemu unu straiu (tiolu, cerga), patura, covoru de lana buna, grósa; preste acela intendemu unu linceolu (lepedeu, cersiafu), séu una pensatura moieta in apa própseta si rece si stórsa bine. Acumu celu care voiesce a intrebuintia metodulu acesta, se desbraca iute, se pune in asternutu, éra apoi cineva 'lu inveluie si infasia cu lepedeulu udu cá pe unu pruncu de susu pana in diosu, dupa aceea 'lu inveluie sí in tiolu asia, in càtu se nu strabata aerulu la corpu. La gùtu se mai póte lega sí cu unu stergariu uscatu, pentrucá partea remasa góla se fia scutita si mai bine; dupa aceea se mai punu plapone séu alte tioluri, pentrucá omulu se asude bine. Déca celu ce face acésta cura, ar simti cà sangele'i bate asupra capului, atunci 'i aplicamu cârpa uda la capu, care se póte schimba dupa trebuintia. In acea stare petrece oricine atàta, pre càtu simte placere. Intr'aceea i se prepara vana séu ciubaru cu apa rece de 20—15 graduri, in care se spala bine si se fréca preste totu corpulu, apoi se sterge si se imbraca iute, bé unu pacharu de apa sí ese la primblare, pana ce éراسi se incaldiesce bine.

Inveluirea in apa rece este mai priintiósa deminéti'a, fiendu cineva inca in asternutu; se póte inse sí altadata preste dí, numai corpulu se fia caldu si nu satulu.

Bai'a de aburi. In dílele nóstre necesitatea baii de aburi s'a facutu atátu de evidentá, in càtu ea nu ar trebui se lipsésca neci intr'unu locu, ba

neci la una familia. Asia dara insemnatatea. (importantia) baii de aburi ne îndemna, cá se o descriemu mai pre largu. Acésta trebue se o facemu cu atátu mai vîrtosu, cu cátu cá baile de aburi intrebuintiate bine au ajunsu a fi unu factoru principale atátu din punctu-de vedere igienicu, cátu si din alu curarei séu vindecarei de morburi. Vom descrie dara:

I. Baile greco-romane; II: baile turcesci; III. baile rusesci; IV. baile irlandoromane séu irice.

I. Baile greco-romane.

Romanii antici au primitu baile (balnea) dela greci, precumu au primitu multe alte, séu adeca, ambele acelea popóra fiendu totu de una rasa, victiundu in clime aprópe omogene, fiendu sí invecinate, au avutu odenióra, precumu mai au sí astadi, multe lucruri sí datine comune amendurora. Romanii cá orice popóra in statulu primitivu, s'au scaldatu la inceputu in modulu celu mai simplu, in riuri, lacuri si in mare; apoi in decursulu generatiuniloru ajunsera succesive si la baile calde, care la ei mai inainte fusera chiaru si oprite. Baile calde la romani incepura a veni in unu usu generalu si a fi cercetate mai desu din acelu tempu, de candu grecii incepura a asedia pe langa scólele loru gimnastice si pre langa palatele loru institute publice pentru scalda. Acestea era compuse pe tempulu infloririi republiceloru grecesci din siepte cabineté separate in óresicare distantia unele de altele, éra intre ele se aflá alte localitati destinate pentru alte ecsercitie ale corpului, adeca baia rece, balneum; loculu ungerei séu oloierei, elaelesium, unde se ungeau cu oleie; recitoriu, frigidarium; intrarea, hypocaustum; cas'a de incalditu, propigneum; bolt'a de asudatu, séu bai'a de aburi, laconium séu sudatorium; si bai'a calda, taepidarium.

Cabinetele de baia era impartite si separate dupa securi; ele se incaldiau prin unu cuptoriu. In midiulocu loru se aflá unu bassinu (lacusioru, balta) mare, cu mai multe sulinarie pentru primirea apei. Bassinulu era impresuratu cu balustrade. In dosulu acestuia era unu spatiu liberu, destinat pentru óspetii carii aveau se astepte. Baile au fostu boltite si au capatatu lumina din susu. O curte marginita cu coridóre pline de statue si umbrita de pomi tufosi, invitá pe cei recreati prin baia la primblare.

Asemenea au fostu baile si la romani, despre cari scimu, cá inainte cunoscusera numai scald'a in riulu Tibru, ce era impreunata cu innotarea si ecsercitia gimnastica. Cu institutele de bai romanii s'au facutu cunoscuti numai prin resbelele portate cu coloniile grecesci din Itali'a meridionale si cu Pyrus. Cu tóte aceste datinele greciloru au petrunsu in Rom'a numai cu incetisiorulu. Romanii intariti si insufletiti de amórea patriei, au remasu credintiosi modulu de viétia simplu, frugalu si severu alu parintiloru loru. De abia dupa pasirea in publicu a mai multoru medici greci, si anume a lui Asclepiades cu 100 ani

inainte de Christosu, s'au introdusu si latitu pretotindenea la romani institutele de bai si au ajunsu la védia mare. In tempulu acesta cade edificarea maretia a scaldelor private si a termelor publice. Acelea au fostu edificia cá palaturile, atátu de mari, in cátu de ecs. baile lui Caracalla avea 1600, ér ale lui Diocletianu peste 3000 de scaune de marmora si erau deschise pentru ori ce omu in unele óre ale dílei, bogati au saraci, mari au mici; sclavulu cá si cersietoriulu au avutu in Rom'a in tóte dílele spre dispositiune o placere, ce astadi nu o cunósce neci unu monarchu alu Europei, afara de sultanulu in Constantinopole. Intrebuintiarea acestoru bai s'a prefacutu in datina comuna a poporului pana in tempulu imperatului Constantinu. Intrebuintiarea universale a bailoru fu adusa si propagata in provincii prin legiunile romane, care au edificatu mai in tóte garnisónele cetatiloru, unde locuiau, astfelu de bai; proba si marturia pentru acésta sunt numerósele ruine ale loru in Germani'a, Franci'a, Spani'a, Angli'a. In Rom'a se mai vedu si astadi remasítele bailoru numite dupa unii imperatori, cumu Titu, Caracalla, Diocletianu. In ruinele cetatei Pompei s'au desgropatu asemenea terme intr'o stare, din care se póte cunósce cu securitate adeverat'a destinatiune a celoru mai multe parti ale loru, mai alesu déca vomu cunósce cele scrise in acésta materia de Vitruviu, Pliniu si altii.

Mai cu séma s'a portatu grija, cá edificiulu de bai se aiba un'a positiune corespundietória scopului. Ferestrele localulu de bai erau totudéun'a indreptate spre sudu si vestu. La intocmirea din laintru s'a consideratu cu preferentia, cá corpulu se petróca tóte nuantiele de temperatura, sí se póta evitá orice schimbare iute a ei.

In partea de desubtu a edificiului se aflau caminele si cuptórele (hypocaustum), unde se susutiené foculu, aruncandu prin o gaura patrata asediata la capetulu unui coridoru subteranu angustu, o multime de carbuni; éra pentru cá ferbintiél'a se se marésca si se fia mai durabila, se aruncau si glóntie ardietorie pintre carbuni. Coperementulu deasupra alu hypocaustului a constatu din caramidi gróse, ce erau inchiaiete fara varu, numai cu lutu. Désupra acestei bolte se aflau diferitele localitati ale termelor (scaldatórielor). Mai antaiu érá Vasarium, o chilia, in care era trei caldari puse un'a peste alt'a astfelu, cá cea din diosu se vina nemidiulocitu deasupr'a focului, a duo'a peste acést'a si a treia peste a duó'a. Astfelu in caldarea de diosu aveau apa ferbetória, in a duó'a apa calda, in a trei'a apa rece. Pe langa acést'a caldarile mai erau intocmite asia, cá din ele se se póta derivá ap'a prin tievi prevediute cu canale in baile vecine, si cá defectulu de apa din caldarile din diosu si de midiulocu se se póta implini la momentu din caldarea deasupr'a prin unu reservoaru, ce se numea Castellum. Langa Vasariu érá Balneum, adeca bai'a ori scalda, o incapere mare, ce érá fórté ferbinte si prevediuta cu unu legheanu mare

numitu labrum, pe alu carui margini late siedeau aceia, cari voiau a se spalá; spre acestu scopu erau tocma in labru scaune de pétra. In balneu lovea laconicum séu sudatorium, adeca incaperea de asudatu. Bancele si scaunele in acesta era gaurite, cá aburii se póta lucrá din tóte partile; afara de aceste mai erau giuru inpregiuru fride, in care asudau cei ce scaldau. Se mai aflá aicea si unu coperementu (fedeu) de alama legatu astfeliu cu unu lantiu, cá se se póta dupa placu ridica in susu si lasa in josu, si astfeliu se se inmultiesca séu micsioreze caldur'a si aburii. Alaturea cu sudatoriulu era taepidarium, unde se aflá o temperatura midiolocá si unde se poteau scaldá ómenii in apa calduta, déca cele duóe de inainte erau pré ferbinti. Acést'a incapere se marginea cu frigidarium, adeca incaperea, in carea se desbracau cei ce voiau se se scalde, si se recoreau cei scaldati lasandu se'i frece si unga cu alifie miro-sitórie. Aici erá si o vana mare impluta cu apa rece, care se numea baptisterium. Langa acesta se aflá in fine elaeothesium, unde in óresicare ordine stau piesele implute cu totu feliiulu de alifii aromatice, éra pentrucá oleiulu si grasimea se nu astupe porii, se scarpinau cei scaldati cu perii, uneori si cu tiesale.

Langa baia se aflau cali de primblare, porticuri, cali de alergatu si de calaritu, acoperite, salóne pentru joculu cu pil'a, gimnasia, gradini cu alee, locuri si siantiuri de innotatu, biblioteci. Cele mai frumóse icóne si statue inrumsetiau edificiulu si apertinentiele lui. In ruinele loru s'au desgropatu cele mai eminente capu-d'opere ale anticitatiei.

(Va urma).

Nr. 81—1870.

Protocolulu siedintiei lunarie a comit. asoc. trans.

tienute in 8. Martiu 1870 sub presidiulu Rev. dn. vicepres. Ioane Hanni'a, fiindu de facia dd. membrii Il. sa dn. cons. aulicu Iac. Bolog'a, Il. sa dn. cons. gub. Pav. Dunc'a, Il. sa dn. cons. gub. Elia Macelariu, dn. senatoriu Petru Rose'a, dn. capitaniu Ioane Bradu, dn. par. si prof. Z. Boiu, dn. prof. Ioane Popescu, dn. secret. Il. Ioane V. Rusu, dn. capit. pens. si cassariu asoc. C. Stezariu si dn. redact. si bibliotecariu Nicolae Cristea.

§ 19. Se presentéza conspectulu despre starea cassei asociatiunei pre tempulu acestei siedintie, din carele se vede, cumu-cà cass'a asociatiunei — dupa subtragerea erogatelu de pana acumu — are in proprietatea sa sum'a de 41,157 fr. 55 cr. v. a.

Spre scientia.

§ 20. In legatura cu conspectulu cassei se raportéza despre banii incursi la asociatiune, dela siedinti'a din urma, parte cá tacse de membrii ord. si ajutatori, parte cá prenumeratiune la „Transilvani'a“ cumu si cá colecte si pentru couponii dela banc'a „Transilvaniei“ si anume: a) cá tacse de membrii ord. 80 fr. (vedi prot. ag. Nrii 74, 77 si 78); b) cá prenumeratiune la „Transilvani'a“ 34 fr. (vedi Nrii prot. ag. 58, 59, 63, 73, 74 si 75); c) cá colecte 24 fr. (vedi Nr. 74); d) cá procente obvenitorie dupa

couponii bancei reciproce „Transilvani'a“ 38 fr. (vedi Nr. 65); e) pentru 2 ecsempl. acte vendute si pentru 6 diplome, cu totulu 12 fr. v. a.

Spre scientia.

§ 21. Dn. cassariu, conformu conclusulu adunarei gener. dela Gherl'a din 1868 p. XXV. presentéza unu conspectu despre aceli membrii ai asociatiunei, carii au respunsu tacsele anuale si restantie dela adunarea gen. dela Gherl'a pana la adunarea gen. tienuta la Siomeut'a mare in 10. si 11. Augustu 1869 si propune publicarea aceliuia.

Conclusu. Propunerea priminduse, se insarcinéza secretariatulu a trimitte mentiunatulu conspectu la redact. „Transilvaniei“ spre publicare.

§ 22. Directiunea despartimentulu cercuale IV. din Sebesiu, pre langa relatiunea sa din 16. Fauru a. c. submite protocolulu adunarei generale cercuale constituante, cumu si protocolulu siedintiei lunarie a subcomitetulu, alaturandu totuodata si sum'a de 103 fr. v. a. incursa cu ocasiunea adunarei cercuale, parte cá tacse de membrii ord. si ajutatori, parte cá venitululu unui balu improvisatu in favórea asociatiunei.

Cetinduse amentitele acte in faci'a siedintiei, si aflanduse cà acele, pre langa incunoscientiarea despre alegerea si constituirea subcomitetulu cercuale, mai contieniu si unele concluse, respective propuneri, a caróru decidere, dupa tenorea resp. regulamentu, cade in competinti'a acestui comitetu, cá organu centrale, deci si luanduse la pertractare meritória, s'a adusu urmatoriulu:

Conclusu. Incunoscientiarea despre alegerea si constituirea comitetulu cercuale din despartimentulu Sebesiului (IV), se iea spre scienti'a cea mai placuta, si comitetulu centrale se simte datoriu in numele asociat. a esprime cea mai intima si mai caldurósa recunoscientia toturoru aceluor barbatu zelosi, carii nu numai in tempu nefavoratoriu de érna, n'au pregetatu din diverse parti ale resp. despartimentu a se aduná spre scopulu realisarei unui pasiu atátu de insemnatu pentru latirea activitatiei morale si spirituale a asociatiunei, ci totudeodata s'au folositu si de acea ocasiune, spre a veni in ajutoriulu imbunetatierei starei materiali a acestui asiedimentu natiunale, prin contribui de tacse de membrii ord. si ajutatori, cumu si prin venitululu unei petreceri, arangiate in favórea asociatiunei.

Ér cu privire la acele concluse, resp. propuneri, carii s'au asternutu spre resolvirea acestui comitetu, si anume: a) relativu la propunerea, cá unele comune tienutorie de comitatulu Albei inferioare, se se alature la despartimentulu cerc. alu Sebesiului, cá mai aprópe de acest'a, se decide, cá comitetulu cercuale se binevoiésca a intrebá in asta privintia pre resp. comune, si apoi se procedeze conformu declaratiunei aceluora; b) relativu la procurarea sigilulu pentru despartimentulu cestiuat, se se rescrie, cà comitetulu a decisu procurarea sigileloru pentru tóte despartimentele cercuali ale asociatiunei, si cà acele voru

avé cercuscriptiunea, ce o are sigilulu asociat., ér in midiulocu se va insemná despartimentulu cerc. cu Nrulu romanu alu aceleuia, ér mai in diosu se va insemná anulu 1869; c) relativu la estradarea documenteloru de legitimare pentru membrii ajutatori, se se rescria, cà comitetulu cercuale se se conformeze §-lui 8 din regulamentu; ér in càtu pentru diplomele membriloru ord. noui, acele se voru espedá de aici, prin secretariatulu asociatiunei.

§ 23. Dn. protopopu in Brasiovu Ioane Petricu aduce la cunoscentia, cumucà comitetulu cerc. din despartimentulu Brasiovului (I) in siedinti'a sa din 7/19 Fauru a. c. s'a constituitu alegùndusi din sinulu seu directoriu, cassariu etc. si totuodata asterne resp. protocolu.

Se iea spre scientia.

§ 24. Dn. consiliariu aulicu Iacobu Bolog'a aratandu, cà in urm'a punerei in lucrare a regulamentulu relativu la latirea activitatiei asociat., s'au inmultitu in mesura considerabile si agendele secret. II., conformu conclusului adun. gen. dela Siomcut'a mare p. XX. pos. 1 si in necsu cu decisiunea acestui comit. din 14. Oct. § 112, 1869 face propunerea, cà se se asemne secret. II. si celi 200 fr. v. a. preliminati de adunarea gen. trecuta.

Conclusu. Propunerea resp. priminduse cu unanimitate, se asemnéza la cass'a asoc. esolvirea*cestiunatei sume.

§ 25. Dn. prof. si colectoriu asociat. in Blasiu Ioane M. Moldovanu, prin scrisóri'a sa din 6. Fauru a. c. face observarea, cà Blasiulu n'ar fi acomodat, cá locu de concentrare pentru despartimentulu cerc. din comitatulu Cetatiei de balta, fienducà acela de o parte cade afara de centrulu numitului comitatu, de alta parte fienducà drumurile, ce impreuna comitatulu acela cu Blasiulu, sunt mai alesu in tempu de érna nepasabile; deci opinéza, cà Blasiulu se fia centrulu unui despartimentu, carele se impreune comunele de prin pregiuru.

Se decide, a i se rescrie susunimitului domnu colectoriu, cumucà acestu comitetu, candu a defiptu Blasiulu cá locu de concentrare pentru despartimentulu cercuale alu comitatului Cetatiei de balta, a avutu in vedere singuru numai interesele asociat. si anume de o parte, fienducà in Blasiu, carele si altufeliu e in nemidiulocita apropiare de comitatulu Cetatiei de balta — membrii asoc. sunt mai numerosi si mai concentrati decàtu in San-Martinu, centrulu cestiunatului comitatu; de alta parte, fienducà in casulu, candu pentru comitatulu Albei inferioare, s'ar fi defiptu unu locu de concentrare si in Blasiu, atunci cautá se remana afara din asta combinatiune, séu Belgradulu, séu Abrudulu, ceea ce inse, considerandu si numerulu membriloru si alu intielegintiei, cumu si alte impregiurari locali, nu se potea face neci intru unu casu, fara de o dauna simtita pentru interesele si morali si materiali ale asociatiunei.

§ 26. Dn. Ioane Bochisiu, teologu in alu III.

anu in seminariulu diecesanu din Gherl'a, se róga, cá pre candu va absolvi anulu scol. curente, se i se confereze vreunu stipendiu dela asociat. spre a poté studiá art'a picturei, pentru carea are o distincta aplecare.

Conclusu. Dupace stipendiale se preliminaréza din partea adun. gener., se i se rescrie, cà comit. nu se afla in positiune a'i poté deferi acestei cereri, ci se indruméza, cá in casulu, candu viitori'a adun. gen. ar preliminaréza vreunu stipendiu si pentru pictura, atunci la tempulu seu se concurga si dsa.

§ 27. Dn. secret. I. Georgie Baritiu trimite 160 ecsemplaria brosiurate complete din „Transilvani'a“ de pre 1869, ér 15 ecs. defectuóse, totuodata mai trimite cu acea ocaziune alte 10 ecs. din actele societatiei „Transilvani'a“ an. I., II., III. si IV. oferite de dn. Alecs. Papiu Ilarianu, cu scopu de a se impartí gratis pre la scólele din treianghiulu Alb'a-Iuli'a, Blasiu si Sibiiu.

Conclusu. Se iea spre scientia cu acea otarire, cá din actele amentite se se trimitia câte 1 ecsempl. pre sém'a biblioteceloru seminarioloru metropol. din Sibiiu si Blasiu, cumu si pentru gimnasiulu din Blasiu, pentru bibliotec'a academiei juridice din Sibiiu, pentru bibliotecele scóleloru normale din Resinari, Orlatu si Saliste.

§ 28. Totu dn. secret. I. G. Baritiu trimite 6 ecsemplaria din viéti'a lui G. Sincai oferite de dn. auctoriu Al. Papiu Ilarianu spre a se dá gratis pre la bibliotecele unoru anumite institute de invetiamentu din Sibiiu si de prin pregiuru.

Spre scientia si urmare conformu intentiunei oferitoriului, caruia i se esprima caldurósa multiamita.

§ 29. Dn. parochu si prof. Zach. Boiu oferéza pentru bibliotec'a asoc. 1 ecs. din opulu seu „Cartea de cetire pentru scólele populare“ part. I. edit. III.

Conclusu. Ofertulu se preda dlui bibliotecariu alu asoc. ér dlui oferitoriui i se esprime protocolarmente recunoscentia din partea comitetului.

§ 30. Se presentéza testimoniulu scol. pre sem. I. an. scol. cur. alu stipendiatului asoc. N. Calefariu, studente in VIII. clase la gimnasiulu regiu de statu de aici, din carele se vede, cà acestu teneru a raportatu din tóte studiale clase de progresu eminente.

Spre scientia.

§ 31. Cu autenticarea protocolului acestei siedintie se insarcinéza dd. membrii Iacobu Bolog'a, P. Dunc'a si Zach. Boiu.

Cu aceste siedinti'a comitetului inceputa la 4 1/2 óre, se incheiá la 6 1/2 óre sér'a.

Sibiiu datulu cá mai susu.

Ioane Hannia mp.
vicepres.

I. V. Rusu mp.
secret. II.

S'a cetitu si verificatu Sibiiu in 13. Martiu 1870.

Bolog'a mp. P. Dunc'a mp. Z. Boiu mp.

C O N S P E C T U

despre urmatorii domni membrii ai asociatiunei transilvane rom., carii au contribuit tacs'a anuale, catu si restantie pana la adunarea gen. tienuta in Siomecut'a mare in 10. si 11. Augustu 1869 si suntu dupa concludusulu adunarei gen. tienuta in Gherl'a in 25. si 26. Augustu 1868 de a se publica.

a) Membrii fondatori

(pre langa cei publicati in conspectulu din 1866 si in Trans. Nr. 4 din 1869).
 Rev. dn. Gregoru Mihali, canonicu in Blasiu, 2 obligatiuni de statu fr. cr. 210 —
 Dóm'n'a Salvina Tobias, ved. din Abrudu in bani gat'a 200 —

b) Membrii ordinari cate 100 fr.

Dn. Dimitrie Iencioviciu, comerciante in Brasiovu, 1 obligatiune de statu (loteria) 100 —

c) Membrii ord. cate 5 fr. si mai multu.

(Conferéza si conspectulu din 1866 si Trans. Nr. 4, 5, 6, 7 si 8 din 1869).

Rev. dn. Anderco Ioane, canonicu in Gherla, pro 186 ^{8/9}	fr.	cr.	dip.
„ „ Antonelli Ioane, vicariu in Fagarasiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
Dn. Albinu Vasiliu, provisoru in Springu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Balomiri Simeonu, jude reg. in Sasu-Sabesiu dupa ce au depusu tacs'a de membru fund., au platitu si tacs'a restanta pro 186 ^{6/7, 7/8}	10	—	—
„ Borgovanu Stef., c. r. capit. in reg. Nr. 50 p. 186 ^{8/9}	5	—	1
„ Burlecu Petru, parochu in Coroesceni pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Blasianu Alimpiu, profes. in Blasiu pro 186 ^{7/8, 8/9}	10	—	—
„ Blasianu Gedeonu, profes. in Blasiu pro 186 ^{7/8, 8/9}	10	—	—
„ Boiu Zah., parochu si profesoru de teologia in Sibiiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
I. S. Bologa Iacobu, consil. aulicu pens. in Sibiiu p. 186 ^{8/9}	5	—	—
Dn. Badilescu Ioane, profes. in Bucuresci pro 186 ^{7/8, 8/9}	10	—	—
„ de Bosiota B. Mutiu Dimbului, notariu in Abrudu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Brote Ioane, proprietariu in Sibiiu pro 186 ^{7/8, 8/9}	10	—	—
„ Bradu Ioane, c. r. capit. pens. in Sibiiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Baiulescu Bart., parochu in Brasiovu pro 186 ^{6/7, 7/8}	10	—	—
„ Bardosi Ioane, comerc. in M. Osiorheiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Criste Ioane, protopopu in Vadu pro 186 ^{8/9}	5	—	1
„ Catona Georgiu, advocatu in Blasiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Cristea Nicol., redact. si bibliotecariu alu asociat.	5	—	—
„ Chiornitia N., arendat. in Zernesci p. 186 ^{6/7, 7/8, 8/9}	15	—	—
„ Comsia Ioane, parochu in Zernesci pro 186 ^{6/7}	5	—	—
Rev. dn. Chirila Ioane, canonicu in Blasiu, pro 186 ^{8/9}	5	—	—
Dn. Colbasi Teodoru, inspectoriu dominalu in Cutu pro 186 ^{8/9, 186^{9/70}}	10	—	—
„ Decei Petru, parochu rom. cat. in Sigisior'a p. 186 ^{8/9}	5	—	3
„ Damianu Spiridonu, parochu in Brescu pro 186 ^{7/8}	5	—	—
„ Deacu Ioane, protopopu in Sasu-Sabesiu pro 186 ^{3/4}	5	—	—
„ Deacu Teodoru, v. rectoru in Blasiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Elechesiu Gregoru, protopopu in M.-Sz.-Marton pro 186 ^{8/9}	5	—	1
„ Fulep Georgiu, advocatu in Erkavas pro 186 ^{7/8}	5	—	—
Rev. dn. Fekete Ioane, canonicu in Blasiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
Dn. Fauru Ioane, profes. in Craiov'a pro 186 ^{8/9, 186^{9/70}}	10	—	—
„ Fulep Iosifu, comerciante in M. Osiorheiu p. 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Galu Ioane, protopopu in Abrudu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Gârbacea Georgiu, parochu in Moeciu inferioru pro 186 ^{4/5, 5/6}	10	—	—
„ Hangea Greg., cancel. pens. in Maieru pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Huza Lazaru, not. consist. in Gherl'a pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Iencioviciu Dimitrie, comerciantu in Brasiovu, dupa ce au depusu unu capitalu de 100 fr., au mai platitu totuodata si restantie pro 186 ^{4/5, 5/6, 6/7 si 7/8 à 5 fr.}	20	—	—
„ Lebb Alecsandru, proprietariu in Sibiiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Lazaru Nicolau, parochu in Sasu-Sabesiu p. 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Lazaru Alecsandru, propriet. in Abrudu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Leonteanu Leontiu, protop. in M. Uiór'a pro 186 ^{8/9}	5	—	—

Dn. Manu Petru, consiliariu de fin. pens. in Sibiiu pro 186 ^{7/8, 8/9}	fr.	cr.	dip.
„ Mutiu Ureche Ilariu, notariu si juristu abs. in Resinari pro 186 ^{7/8, 8/9}	10	—	—
„ Munteanu M., proprietariu in Hatiegu pro 186 ^{4/5}	10	—	—
„ Munteanu Augustinu, advoc. in Gherl'a pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Moldovanu M. Ioane, profesoriu in Blasiu p. 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Micu M. Alecsandru, profes. in Blasiu p. 186 ^{7/8, 8/9}	10	—	—
„ Micu Simeonu, profesoriu in Blasiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Macelariu Ioane, notariu com. in Saadu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Mosioiu Ioane, parochu in Simonu pro 186 ^{4/5}	5	—	—
Rev. dn. Manfi Stefanu, canonicu in Blasiu pro 186 ^{7/8}	5	—	—
Dn. Munteanu Georgiu, profesoriu in Blasiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Moisilu Gregoriu, vicariu in Nasaudu pro 186 ^{7/8}	5	—	—
„ Moldovanu Dan., comerc. in M. Osiorheiu p. 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Moldovanu Georg., comerc. in M. Osiorheiu p. 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Macelariu Ioane, jude cerc. in Miercurea p. 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Navrea Ioane A., comerc. in Brasiovu p. 186 ^{4/5, 5/6}	10	—	—
„ Nemesiu Alecsandru, asessoriu in Gherl'a p. 186 ^{8/9}	5	—	—
„ dr. Nemesiu Ioane, advocatu in Sibiiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Nicola Mateiu, advocatu in Abrudu, pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Nanu Ioane, parochu in Rosnovu pro 186 ^{4/5, 5/6}	10	—	—
„ Orianu Ios., viceprot. in Siomecut'a mare pro 186 ^{8/9}	5	—	1
„ Popu Ananie, protopopu in Morlac'a pro 186 ^{7/8, 8/9}	10	—	—
Rev. dn. Popu Macedonu, prepositu in Gherl'a p. 186 ^{8/9}	5	—	—
Dn. Popoviciu Barcianu Sava, asessoriu consistorialu in Resinari pro 186 ^{5/6, 6/7}	10	—	—
„ Popu Petru, vicariu in Hatiegu pro 186 ^{7/8}	5	—	—
„ Piposiu Petru, asessoriu la tabl'a regia in M. Osiorheiu pro 186 ^{5/6, 6/7, 7/8, 8/9}	20	—	—
„ Persioiu I., parochu in Moeciu p. 186 ^{4/5, 5/6, 6/7, 7/8}	20	—	—
„ Puscariu Iosifu, advocatu in Brasiovu p. 186 ^{7/8, 8/9}	10	—	—
Rev. dn. Popfalvi Const., canonicu in Blasiu pro 186 ^{8/9}	10	—	—
Dn. Popu Mateiu Simonu, not. consist. in Blasiu p. 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Popu Stefanu, profesoriu in Blasiu pro 186 ^{8/9}	5	—	1
„ Popoviciu Deseanu Ioane, adv. in Aradu p. 186 ^{8/9}	5	—	1
„ Redane V. Ludovicu, oficialu silv. pens. in Unedór'a pro 186 ^{7/8}	5	—	—
„ Rusu V. Ioane, prot. si secret. II. alu asociat. in Sibiiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Rosca Petru, senatoriu in Sibiiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Romontiai Ioane, parochu in Sindu pro 186 ^{7/8}	5	—	1
„ Ratiu Basiliu, profesoriu in Blasiu pro 186 ^{7/8, 8/9}	10	—	—
„ Ratiu Basiliu, prepositu in Blasiu pro 186 ^{7/8}	10	—	—
„ Ratiu Georgiu, profesoriu in Blasiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Szabo Demetriu, protopopu in Cosioign'a pro 186 ^{7/8}	5	—	—
„ Stezariu Constantinu, c. r. capitani in pensiune si cassieriu alu asociatiunei pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Suciu Ioane, parochu in Galatiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Sora Stefanu, parochu in Riubarbatu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Solomonu Nicolae, profesoriu in Blasiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Stoica Antoniu, asessoriu la tabl'a regia in M. Osiorheiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Tancu Simeonu, par. in Sangeorgiu pro 186 ^{7/8, 8/9}	10	—	—
„ Tipeiu Ioane, protopopu in Sasu-Sabesiu p. 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Tamasiu Clementu, parochu in Straja pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Tamasiu Nicolau, parochu in Grindu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Tobias Al. Amos, protopopu in Abrudu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Tobias Dionisiu, asessoriu in Abrudu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Vicasiu Ioane, protopopu in Hidvegu pro 186 ^{7/8}	5	—	—
Rev. dn. Vestemeanu Ant., canonicu in Blasiu p. 186 ^{8/9}	5	—	—
„ Vlassa Elia, canonicu in Blasiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
Dn. Ladosiuanu Erimia, propr. in M. Osiorheiu p. 186 ^{3/4}	5	—	—
Comun'a bisericeasca din Muresiu-Osiorheiu pro 186 ^{8/9}	5	—	—
Es. Sa dn. Vancea Ioane, metropolitu in Blasiu	—	—	1
Dn. Balintu Iosifu, parochu in Petridulu de diosu	—	—	1
„ Birlea Nicolau, advocatu in Cublesiu	—	—	1
„ Buzora Ioane, jude procesuale in Holomezó	—	—	1

Observare. Tacsele intrate cu ocaziunea adunarei generale din Siomcut'a s'au publicatu in acésta fôia sub Nr. 19 ex 1869 pag. 229 si 230.

Dela cass'a asoc. trans. pentrù literatur'a rom. si cultur'a poporului romanu.

Const. Stezariu, cap. in pens. si cassieriu. I. Popescu, control.

Aprobatu in sied. lunaria a comit. asoc. diu 8. Martiu 1870 § 21.

Rusu, secr. II.

Statu'a lui Traianu.*)

Cea mai renumita statua de marmura a imperatului Traianu, representandu de dóue ori natur'a, tienendu in man'a drépt'a sabi'a si in man'a stanga unu volumenu; cuirasatu si cu tog'a drapata pre bratiulu stangu; statu'a cea mai frumósa a imperatului Traianu, din museulu Florentiei, luata prin fotografia si apoi litografiata cu unu norocitu succesu, se afla de vendiare la administrati'a Trompetei Carpatiloru.

Pentru duoi sfanti numai póte avé cineva acésta pretiósá imagine, scumpa fiacarui romanu, reproducu cu arta in marimea ordinaria a tablouriloru.

Nu scimu ce amu puté recomanda mai bine spre ornamentu de muri interiori, de comuna atátu urbana càtu si rurale, de scóle si de ori ce locu, unde se aduna romani, decátu acésta litografia a celei mai perfecte statue a imperatului Traianu, din câte au remasu ale patronului nostru pana la noi.

Recomandamu déra, si cá idea si cá ornamentu, imaginea marelui Traianu toturoru romaniloru de orice opiniune sociale séu politica aru fi, cumu si de ori-ce stare in societate.

Se depune din acésta litografia, la tóte birourile telegrafo-postali, precumu si la tóte librariile, spre a se vinde, in tóte partile Romaniei, totu pre 2 sfanti ecsemplariulu, din care pretiu se voru opri tacsele legiuite postali.

Acestu pretiosu odoru l'a adusu in Romani'a dn. Ioanu Polescu, administratoriulu diurnalului Trompet'a Carpatiloru, in tómn'a acésta, cu ocaziunea caletoriei sale prin Itali'a.

Marcu Ulpiu Traianu, mai numitu si Crinitulu, fù celu dintaiu imperatu romanu de origine straina Romei. Elu s'a nascutu in Italica, aprópe de Sevil'a, la 18. Sept. an. Romei 806, éra an. mantuirei 53, dintr'o familia vechia, reputata prin valórea si onestitatea membriloru ei, nu inse nobile dupa cumu era privita nobleti'a romana, pentrucà abia tatalu lui Traianu a fostu celu antaiu din némulu seu, care s'a onoratu cu revestirea demnitatiei de consulu.

Traianu facù cele dintaiu campanie cu tatalu seu.

*) Din statu'a (nu column'a) lui Traianu reproducu in mai multe sute de ecsemplaria pe formatu de folio mare, unu ecsempl. se vende aici in Brasiovu cu 1 florinu v. a. Ceea ce publicamu aici despre Traianu, este reproductiune dupa una foia volanta ce ni s'a trimisu dela Bucuresci.

Red. Trans.

A fostu numitu pretoriu in an. 86 si consulu pentru prim'a óra in an. 91.

Domitianu l'a trimisu antaiu in Spani'a si apoi l'a chiamatu inderaptu cá se ilu pornésca cu legiónele in Germani'a, unde turburarile amenintiau imperiulu. Traianu desfasiaurà in Germani'a atáta capacitate intelectuale, asia mare valóre de arme, in càtu Nerv'a care urmà lui Domitianu, ilu adoptà cá succesoru alu seu la imperiu, ilu creà cesariu, ilu numi generalu, imperatoriu si-i dede puterea tribunitiara.

Traianu erá la Coloni'a candu i se facù cunoscuta mórtea lui Nerv'a, in an. 98, si fù indata recunoscutu de catra poporu si de catra legiuni imperatu.

In an. urmatoriu 99 Traianu intrà in Rom'a si imparti grane si bani poporului. In a. 101 Traianu se puse in capulu legiuniloru si porni din Rom'a, cá se respinga navalirile Daciloru, cari prapadeau provinciile romane de pre drépt'a Dunarei, si cá se sílésca pre Decebalu se renuncie la tributulu ce-i plateau romanii inca din tempulu imperatiei lui Domitianu.

In prim'a ecpeditiune invingèndu pre Decebalu, Traianu ii impuse aspre conditiuni de pace, pre cari Decebalu le primi; déra indata dupa tragerea lui Traianu le calcà, facèndu si mai mari rele provinciiloru de pre drépt'a Dunarii. Traianu dupa ce triumfà pentru prim'a óra in Rom'a in an. 103, se întórse asupra Daciloru si pana la finele an. 105 nimic pre Decebalu cu tóte puterile lui. Decebalu se sinucise si tóta tíer'a lui, Daci'a, deveni provincia romana sub nume de Daci'a Traiana, rônduita între provinciile Augustului.

In aceeași epoca Corneliu Palm'a, guvernatoriu alu Siriei, reduse asemenea Arabi'a in provincia romana.

In anulu 106 Traianu se întórse in Rom'a, triumfà pentru adóu'a óra si incepù mari si varie constructiuni, intre cari si colón'a Traiana, pre care se aréta tóte episódele resbóieloru sale contra daciloru, despre cari episóde neci unu istoricu d'ai lui Traianu, din càti au potutu parveni pana la noi, nu face neci o mentiune. Colón'a Traiana se sfirsi si se dedicà in anulu 113.

Traianu a fostu numitu consulu de siese ori si i s'au prelungitu consulatele; a priimitu titlulu de germanicu inca traindu Nerv'a; titlulu de dacicu la 103, dupa primul seu resbelu contra daciloru, si titlulu de parthicu la a. 116, si a muritu la Selinonta in Cilici'a in a. 117, dupa o imperatia de 19 ani, si lasandu reputatiunea de unu principe dintre cei mai perfecti, care au onoratu vreodata vreunu tron. Elu a fostu primul imperatu, caruia romanii i au datu magnificulu titlu de: Optimo principi.

 Cursurile întregi ale acestei foi periodice „Transilvani'a“ pe anii 1868 si 1869 brosiurate se potu cumpara cu câte v. a. fr. 3 in Sibiiu din cancelari'a comitetului asociatiunei trans.